

Nederlandse tekst (titel VI, hoofdstuk II, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973).

RAAD VAN STATE, AFDELING ADMINISTRATIE.

A R R E S T

Nr. 93.325 van 16 februari 2001

A.98.121/VIII-1992

Gemeenteraadsverkiezing te Oudergem

DE RAAD VAN STATE, VIIIE KAMER,

Gezien het op 6 december 2000 ingediende verzoekschrift, waarbij Alexandra MOCOLE, Claire VERHESEN en Michel STASZEWSKI de ongeldigverklaring vorderen van de gemeenteraadsverkiezing die op 8 oktober 2000 te Oudergem heeft plaatsgehad;

Gezien het administratief dossier ingediend door het Rechtscollege van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest;

Gezien het in het Belgisch Staatsblad van 15 december 2000 bekendgemaakte bericht dat voorgeschreven is bij artikel 5 van het koninklijk besluit van 15 juli 1956, gewijzigd bij het koninklijk besluit van 16 september 1982;

Gezien de memories van antwoord ingediend door de gemeente Oudergem en door de Minister van Binnenlandse Zaken;

Gezien het verslag van de heer LOMBAERT, auditeur bij de Raad van State;

Gelet op de beschikking van 18 januari 2001, waarbij bepaald wordt dat de zaken voorkomen op de terechtzitting van 26 januari 2001;

Gelet op de kennisgeving, aan de partijen, van de beschikking tot bepaling van de rechtsdag en van het verslag;

Gehoord het verslag van mevrouw GEHLEN, staatsraad;

Gehoord de opmerkingen van Mr. G.-H. BEAUTHIER, advocaat, die voor de verzoekers verschijnt, van Mr. J.-P. LAGASSE, advocaat, die voor de gemeente Oudergem verschijnt, en van Mr. M. MAHIEU, advocaat bij het Hof van Cassatie, die voor de Belgische Staat verschijnt;

Gehoord het eensluidend advies van mevrouw DEBUSSCHERE, eerste auditeur;

Gelet op titel VI, hoofdstuk II, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973;

Overwegende dat de verzoekers zich kandidaat hebben gesteld bij de gemeenteraadsverkiezing van 8 oktober 2000 te Oudergem; dat de eerste verzoekende partij verkozen is, doch niet de tweede en de derde verzoekende partij; dat ze alle drie een bezwaarschrift hebben ingediend bij het Rechtscollege van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, waarin ze het volgende hebben gevorderd :

" op basis van de artikelen 74, 74bis, 76, 76bis en 77 van de gemeentekieswet de gemeenteraadsverkiezing van 8 oktober 2000 te Oudergem ongeldig te verklaren wegens onregelmatigheden die de verdeling van de zetels onder de lijsten kunnen beïnvloeden;

Subsidiair :

Indien het College, alvorens de bezwaarschriften gegrond te verklaren, de stembiljetten wenst te verifiëren in aanwezigheid van getuigen, zoals bepaald in artikel 75, derde lid, van de gemeentekieswet, alvorens recht te doen,

- te beschikken dat die verificatie niet kan geschieden voordat kennis is gegeven van de programmatuur die is gebruikt, geleverd en gecontroleerd door het Ministerie van Binnenlandse Zaken, opdat door de Minister van Binnenlandse Zaken niet kan worden aangevoerd dat onmogelijk een onderscheid kan worden gemaakt tussen de broncodes en de veiligheidsmaatregelen, vanwege de onderlinge verstrengeling van die maatregelen met de programmatuur;
- de persoon op te roepen die vóór, tijdens en na het kiesproces toegang heeft gehad tot het informaticasysteem, opdat deze de Raad toelichtingen verstrekt over de verrichte taken en verificaties, alsmede over de controlemaatregelen die zijn getroffen om iedere vorm van bedrog of, in voorkomend geval, iedere technische fout te voorkomen;"

dat de verzoekers tot staving van hun bezwaarschriften, waarin te lezen staat dat ze "niet tegen de personen gericht zijn", doch "tegen de procedure van voorbereiding, van organisatie en van stemopneming van de zogenoemd geautomatiseerde stemverrichtingen in de gemeente Oudergem", betoogden dat die procedure niet transparant is, dat ze het niet mogelijk maakt de stembiljetten of de stemopneming te controleren, welke controle uitsluitend aan de technici wordt overgelaten, wat meebrengt dat een aantal kiezers weigert te stemmen of niet komt opdagen; dat ze daaruit afleidden dat de procedure van geautomatiseerde stemming geen vrije en betrouwbare verkiezing kan garanderen in de zin van artikel 25, b, van het Verdrag van de Verenigde Naties van 19 december 1966 inzake burgerrechten en politieke rechten en van artikel 3 van het Eerste Protocol bij het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden; dat de gemeente Oudergem en de Minister van Binnenlandse Zaken zich tot het

Rechtscollege hebben gewend en beide een memorie hebben ingediend, waarop de verzoekers hebben geantwoord; dat het Rechtscollege van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest op 28 november 2000 het bezwaarschrift van de verzoekers op de volgende gronden afgewezen heeft :

" Overwegende dat het bezwaarschrift gericht is tegen de procedure van voorbereiding, van organisatie en van stemopneming van de geautomatiseerde stemverrichtingen, doordat de automatisering ertoe leidt dat het kiesproces niet transparant is en de stembiljetten niet gecontroleerd kunnen worden, dat de telling uitsluitend aan technici wordt overgelaten en dat mogelijke kiezers weigeren te stemmen of niet komen opdagen;

Gezien de memorie van 15 november 2000, door Meester Michel MAHIEU, advocaat, ingediend namens de Minister van Binnenlandse Zaken, die wenst tussen te komen in het geding;

Overwegende dat de indieners van het bezwaarschrift opwerpen dat de memorie van de Minister van Binnenlandse Zaken niet-ontvankelijk is omdat ze buiten de gestelde termijn is ingediend;

Overwegende dat naar luid van artikel 10-5 van het koninklijk besluit van 6 september 1988 tot vaststelling van de nadere regels voor de werking van het college van provinciegouverneurs ingesteld bij artikel 131bis van de provinciewet de tussenkomende partij haar memorie moet hebben toegezonden binnen acht dagen na de eerste dag van de aanplakking, in de gemeente, van het bericht waarbij de bevolking ervan in kennis wordt gesteld dat een bezwaarschrift is ingediend;

Overwegende dat in casu het bericht dateert van 6 november 2000; dat uit de stukken in het dossier en uit de debatten blijkt dat het bericht op die datum is aangeplakt; dat de termijn van acht dagen derhalve ingaat op 7 november 2000 en verstrijkt op 14 november 2000; dat de memorie van de Minister van Binnenlandse Zaken ter post is afgegeven op 15 november 2000, dat wil zeggen na het verstrijken van de termijn;

Overwegende derhalve dat die memorie uit de debatten moet worden geweerd;

Gezien de memorie van 10 november 2000 die Meester Jean-Paul LAGASSE, advocaat, namens de gemeente Oudergem ter fine van tussenkomst in het geding heeft ingediend;

A. Middel gebaseerd op het gemis van transparantie in het kiesproces

Overwegende dat de verzoekers betogen dat de gemeente overeenkomstig artikel 1 van de wet van 11 april 1994 tot organisatie van de geautomatiseerde stemming het voornoemde systeem van stemmen heeft toegepast; dat artikel 16 van de voornoemde wet van 11 april 1994 bepaalt dat de Minister van Binnenlandse Zaken de verkiezingsprogrammatuur uitwerkt; dat die programmatuur niet openbaar wordt gemaakt; dat derhalve niet kan worden beweerd dat de verkiezing op transparante wijze is verlopen;

Overwegende dat artikel 5bis van de wet van 11 april 1994 bepaalt :

"§ 1. Bij de verkiezing van de leden van de Kamer van volksvertegenwoordigers en de Senaat, van het Europees Parlement en van de gewest- en de gemeenschapsraden, alsook van de provincieraden, de gemeenteraden, de districtsraden en de raden voor maatschappelijk welzijn:

- 1° kunnen de Kamer van volksvertegenwoordigers, de Senaat en de Brusselse Hoofdstedelijke Raad elk twee effectieve deskundigen en twee plaatsvervangende deskundigen aanwijzen;
- 2° kunnen de Vlaamse Raad, de Waalse Gewestraad en de Raad van de Duitstalige Gemeenschap elk één effectieve deskundige en één plaatsvervangende deskundige aanwijzen.

De personen bedoeld in het eerste lid vormen het college van deskundigen.

§ 2. Tijdens de verkiezingen zien de deskundigen toe op het gebruik en de goede werking van alle geautomatiseerde stem- en stemopnemingsystemen evenals op de procedures betreffende de aanmaak, de verspreiding en het gebruik van apparatuur, programmatuur en de elektronische informatiedragers. De deskundigen ontvangen van het Ministerie van Binnenlandse Zaken het materiaal, alsook alle gegevens, inlichtingen en informatie die nodig zijn voor het uitoefenen van controle op de geautomatiseerde stem- en stemopnemingsystemen.

Zij kunnen in het bijzonder de betrouwbaarheid controleren van de software in de stemmachines, alsook nagaan of de uitgebrachte stemmen correct zijn overgeschreven op de magneetkaart, of zij correct zijn overgeschreven door de elektronische stembus alsook zijn getotaliseerd,

en of de optische lezing van de uitgebrachte stemmen naar behoren is verlopen.
Zij verrichten de controle vanaf de 40e dag voor de verkiezing, op de verkiezingsdag zelf en hierna tot de indiening van het verslag bedoeld in § 3.

§ 3. Uiterlijk vijftien dagen na de sluiting van de stemming en in ieder geval voor de geldigverklaring van de verkiezingen wat de Kamer van volksvertegenwoordigers en de Senaat, de gewest- en de gemeenschapsraden en het Europees Parlement betreft, bezorgen de deskundigen een verslag aan de Minister van Binnenlandse Zaken, aan de federale wetgevende assemblees, de gewest- en gemeenschapsraden. Uiterlijk tien dagen na de sluiting van de stemming en in ieder geval voor de geldigverklaring van de verkiezingen wat de provincieraden, de gemeenteraden, de districtsraden en de raden voor maatschappelijk welzijn betreft, bezorgen zij een verslag aan de Minister van Binnenlandse Zaken en aan de federale wetgevende assemblees. Hun verslag kan in het bijzonder aanbevelingen bevatten in verband met het materiaal en de software die werden gebruikt.

§ 4. De deskundigen zijn tot geheimhouding verplicht. Elke schending van de geheimhoudingsplicht wordt bestraft overeenkomstig artikel 458 van het Strafwetboek";

Overwegende dat het college van deskundigen belast wordt met de controle op het kiesproces; dat de geautomatiseerde stemming een fase is in de ontwikkeling van de techniek van het stemmen; dat een zodanige ontwikkeling meebrengt dat een controlesysteem wordt ingevoerd dat verschillend is van het vorige systeem, dat gebaseerd was op het uitbrengen van een stem op een stembiljet (papier); dat de taak van het college van deskundigen bepaaldelijk erin bestaat de programmatuur te controleren;

Overwegende dat het voorbereiden van de gemeenteraadsverkiezingen ressorteert onder het Ministerie van Binnenlandse Zaken; dat de geautomatiseerde stemming vereist dat programmatuur wordt uitgewerkt; dat het uitwerken van een zodanige programmatuur door het voornoemde ministerie geschiedt ter uitvoering van de wet van 11 april 1994 tot organisatie van de geautomatiseerde stemming;

Overwegende dat iedere partij die op de lijsten vertegenwoordigd is, getuigen kan aanwijzen van wie de taak erin bestaat te waken over het goede verloop van de kiesverrichtingen;

Overwegende dat de wet van 11 april 1994 voorziet in de verschillende fasen van verrichtingen teneinde de betrouwbaarheid en de veiligheid van het systeem, alsmede het geheim van de stemming te waarborgen; dat het niet aan het Rechtscollege staat om zijn advies in de plaats te stellen van de beslissing die de federale wetgevende vergaderingen op het gebied van de organisatie van de verkiezingen hebben genomen;

B. Ontstentenis van controle van de stembiljetten

Overwegende dat de indieners van het bezwaarschrift verklaren geen enkele controle te kunnen uitoefenen op de volledige inhoud van de stemmagneetkaart; dat ze geen tabel kunnen raadplegen waarin de lijsten van de kandidaten voor de verkiezing in hun geheel is opgenomen; dat artikel 8 van de wet van 11 april 1994 bepaalt dat de magneetkaart geannuleerd wordt indien door een verkeerde manipulatie of door enige andere onvrijwillige beweging een opschrift is gemaakt; dat de kiezer in dat geval recht heeft op een tweede poging; dat indien de magneetkaart opnieuw wordt geannuleerd, de stem ongeldig verklaard wordt;

Overwegende dat in het kader van een verkiezing de controle van de gebezigde magneetkaart alleen zin heeft indien die controle geschiedt in alle fasen van de door de kiezer te maken keuze;

Overwegende dat de kiezer, na zijn magneetkaart in de elektronische stembus te hebben gestoken, in tegenstelling tot wat de verzoekers beweren zich het ene beeld na het andere kan oproepen en zo alle kandidatenlijsten kan doorlopen;

Overwegende dat derhalve niet kan worden betoogd dat het feit dat de kiezer zich geen algemeen beeld van de kandidatenlijsten kan vormen, duidt op een gebrek aan controle van het stembiljet en afbreuk doet aan de keuze van de kiezer;

Overwegende dat artikel 7, § 4, van de wet tot organisatie van de geautomatiseerde stemming bepaalt : "Nadat de kiezer zijn stem heeft uitgebracht overeenkomstig § 3, wordt hij verzocht die te bevestigen. Deze bevestiging sluit de stem van de kiezer af voor de beschouwde verkiezing. Zolang de stem niet is bevestigd, kan de kiezer de stemverrichting herbeginnen"; dat de geautomatiseerde stemming bijgevolg meer zekerheid biedt aan de kiezer, die de stemverrichting kan overdoen indien hij zich vergist heeft;

Overwegende dat de keuze die de kiezer door de programmatuur wordt opgelegd, inherent is aan de techniek van geautomatiseerde stemming zoals vastgelegd bij de wet van 11 april 1994, gewijzigd bij de wet van 12 augustus 2000;

C. Telling van de stemmen overgelaten aan technici

Overwegende dat de verzoekers verwijzen naar artikel 18 van de wet van 11 april 1994, naar luid waarvan de voorzitter van het gemeentehoofdbureau onmiddellijk na ontvangst van de geheugendragers afkomstig van het stembureau de oorspronkelijke drager registreert op de geheugendrager bestemd voor het optellen van de stemmen; dat aangezien rekening gehouden wordt met vergissingen, de voorzitter de verrichting overdoet door middel van de kopie van deze drager indien de registratie door middel van de originele geheugendrager onmogelijk blijkt; dat bijgevolg niemand, zelfs niet een deskundige, aangewezen door een instantie en die dus niet als onafhankelijk kan worden beschouwd, een doeltreffende verificatie kan uitvoeren;

Overwegende dat de verzoekers zich ertoe bepalen te beweren dat de controle op de telling van de op geautomatiseerde wijze uitgebrachte stemmen ondoeltreffend is;

Overwegende dat de verzoekers geen enkel concreet gegeven aanvoeren dat de ondoeltreffendheid van de controle op de telling van de op geautomatiseerde wijze uitgebrachte stemmen kan aantonen; dat de eventuele aanvullende verificatie, door middel van een kopie van de drager, van de op automatische wijze uitgebrachte stemmen een grotere, extra garantie biedt;

Overwegende dat de verzoekers, wat de omstandigheid betreft dat de deskundigen aangewezen door de overheid niet onafhankelijk zijn, verwijzen naar een beschikking van 15 september 2000, gewezen door de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg te Brussel, rechtsprekend in kort geding; dat het dictum van die beschikking zich ertoe beperkt de onpartijdigheid van de leden-deskundigen in twijfel te trekken, zonder dat evenwel een oplossing voor het probleem wordt geboden; dat volgens de rechtbank van eerste aanleg het gebrek aan onpartijdigheid voortvloeit uit de wijze waarop de deskundigen worden aangewezen;

Overwegende dat uit het voornoemde artikel 5bis volgt dat de deskundigen aangewezen worden door de Kamer van volksvertegenwoordigers, de

Senaat, de Brusselse Hoofdstedelijke Raad, de Vlaamse Raad, de Waalse Gewestraad en de Raad van de Duitstalige Gemeenschap;

Overwegende dat de deskundigen dus niet worden aangewezen door de uitvoerende macht, doch door de onderscheiden onderdelen van de wetgevende macht, die zijn samengesteld uit leden verkozen door alle kiezers van het land;

Overwegende dat de indieners van het bezwaarschrift geen enkel concreet gegeven aanvoeren waaruit zou blijken dat de deskundigen onvoldoende onafhankelijk of onvoldoende onpartijdig zouden zijn;

Overwegende ten slotte dat de verzoekers verwijzen naar een arrest d.d. 16 november 1999 van de Raad van State (arrest nr. 83.494 in zake Nabil ANTOUN tegen de Minister van Binnenlandse Zaken);

Overwegende dat die verzoeker in het door hem ingestelde geding gevraagd had de interne procedures van geautomatiseerde stemming en de technische documentatie, zowel wat de programmatuur als de apparatuur betreft, tot in de kleinste details te mogen inkijken;

Overwegende dat de heer ANTOUN na een eerste antwoord en een eerste onderhoud de toepasselijke wetgeving heeft mogen raadplegen, doch dat hem op 18 december 1997 een negatief antwoord is verstrekt, ondertekend door de directeur-generaal Wetgeving en Nationale Instellingen van het Ministerie van Binnenlandse Zaken;

Overwegende dat de heer ANTOUN gedeeltelijk afstand heeft gedaan van zijn bezwaarschrift, wat het tweede en het derde onderwerp ervan betreft; dat de Raad van State in zijn arrest van 16 november 1999 vaststelt dat alleen de Minister, doch niet de directeur-generaal, bevoegd was om kennis te geven van een beslissing tot weigering van inzage; dat in hetzelfde arrest nr. 83.494 de debatten voor het overige heropend verklaard worden; dat tot dusver nog geen arrest is gewezen;

Overwegende dat de verzoekers in hun verwijzing naar het arrest van de Raad van State van 16 november 1999 een andere strekking pogen te geven aan dat arrest, die niet overeenstemt met de strekking die de Raad van State bij de huidige stand van het geschil eraan geeft;

Overwegende dat de indieners van het bezwaarschrift beweren dat de geautomatiseerde

verkiezing de naleving van artikel 25, b, van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, ondertekend te New York op 19 december 1966 en goedgekeurd bij de wet van 15 mei 1981, niet garandeert, een artikel dat het recht voorstaat voor iedere burger om zonder discriminatie te stemmen en gekozen te worden door middel van betrouwbare periodieke verkiezingen die gehouden worden krachtens algemeen en gelijkwaardig kiesrecht en bij geheime stemming;

Overwegende dat de indieners van het bezwaarschrift aanvoeren dat de internationaalrechtelijke regels primeren op de regels van intern recht;

Overwegende dat er in het onderhavige geval geen aanleiding bestaat om de omstandigheid dat de eerstgenoemde regels primeren op de laatstgenoemde, in beschouwing te nemen; dat het probleem zich beperkt tot de correcte toepassing van artikel 74bis, § 1, van de gemeentekieswet, dat voorschrijft : "De verkiezingen kunnen zowel door de bestendige deputatie als door de Raad van State alleen ongeldig worden verklaard op grond van onregelmatigheden die de zetelverdeling tussen de onderscheiden lijsten kunnen beïnvloeden";

Overwegende dat geen enkel feitelijk gegeven is opgeworpen of met bewijzen gestaafd is, waaruit kan worden opgemaakt dat zich onregelmatigheden hebben voorgedaan die de verdeling van de zetels onder de verschillende politieke partijen hebben kunnen beïnvloeden;

D. Het niet komen opdagen bij de stemming of de weigering van een aantal kiezers om te stemmen

Overwegende dat de verzoekers de namen van kiezers citeren die hebben willen uiting geven aan het feit dat ze gekant zijn tegen een geautomatiseerde stemming, hetzij door niet te komen opdagen, hetzij door te weigeren deel te nemen aan de stemming;

Overwegende dat volgens de Belgische wet de stemming verplicht is voor alle burgers; dat het ophemelen, door de verzoekers, van het thuisblijven of de weigering om te stemmen een pleidooi ten voordele van onwettige, en derhalve strafbare handelwijzen vormt, tenzij kennelijke overmacht;

Overwegende voorts dat de stemplicht vastgelegd is in de wet; dat de wet voor alle burgers geldt; dat zij weten of moeten weten dat indien ze de

wet overtreden, ze zich plaatsen in een onwettige en dus in theorie strafbaar gestelde situatie; dat het feit dat sommige kiezers niet deelnemen aan de stemming of niet komen opdagen het gevolg is van een persoonlijke, vrije keuze van die kiezers; dat hun vrije keuze de stemplicht, die hun bij de Belgische wetten wordt opgelegd, echter niet ter discussie kan stellen;

Overwegende dat het argument dat het aantal thuisblijvers veel groter is in de gemeenten waar de geautomatiseerde stemming is ingevoerd dan in die waar dat niet het geval is, geenszins aangetoond wordt; dat geen enkele vergelijking kan worden gemaakt in zoverre het systeem van geautomatiseerde stemming ingevoerd is in alle gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest;

Overwegende dat de verzoekers subsidiair gewag maken van de voorwaarden die vervuld moeten zijn opdat het Rechtscollege de verificatie van de stembiljetten in aanwezigheid van getuigen kan gelasten, alvorens recht te doen;

Overwegende dat de verzoekers geen enkel argument aanvoeren dat de verificatie van de stemverrichtingen zou rechtvaardigen;

Overwegende bijgevolg dat het bezwaarschrift niet-gegrond moet worden verklaard";

dat het Rechtscollege op 7 december 2000 de gemeenteraadsverkiezing van 8 oktober 2000 te Oudergem geldig heeft verklaard;

Overwegende dat volgens artikel 6, eerste lid, van het koninklijk besluit van 15 juli 1956 tot regeling van de rechtspleging voor de afdeling administratie van de Raad van State, in geval van beroep als bedoeld bij artikel 76bis van de gemeentekieswet al wie van een belang kan doen blijken, gerechtigd is om een memorie van antwoord aan de Raad van State te sturen; dat in het onderhavige geval de gemeente Oudergem en de Minister van Binnenlandse Zaken beide een memorie van antwoord hebben ingediend; dat de gemeente Oudergem allereerst beklemtoont dat haar tussenkomst vóór het Rechtscollege niet is betwist en vervolgens haar belang

om vóór de Raad van State op te treden verantwoordt door de omstandigheid dat ze er voordeel bij heeft geen uitgaven te hoeven doen voor het organiseren van een nieuwe verkiezing, alsmede door de omstandigheid dat haar investeringen in de aangevochten verkiezing tot niets hebben gediend, dat zij de bestuurlijke overheid is die in geval van ongeldigverklaring de gemeenteraadsverkiezing opnieuw zou moeten organiseren en dat de indieners van het bezwaarschrift op de instanties die meegewerkt hebben aan het organiseren van de verkiezing van 8 oktober 2000 een vermoeden van bedrog of van inmenging in het kiesproces doen wegen; dat de Minister van Binnenlandse Zaken een functioneel belang aanvoert, daar het bezwaarschrift de wet van 11 april 1994 tot organisatie van de geautomatiseerde stemming ter discussie stelt en geen enkele onregelmatigheid specifiek aan de verkiezing te Oudergem aanvoert, "waardoor in feite een proces gevoerd wordt tegen de wet tot organisatie van de geautomatiseerde stemming; dat hij een bron uit de rechtsleer citeert die het volgende stelt : "Par rapport au contentieux de l'annulation les règles particulières relatives aux parties démontrent la volonté de limiter le nombre de celles-ci, dont on peut se demander si elle n'est pas quelque peu excessive";

Overwegende dat de geschillenberechting inzake de geldigverklaring van gemeenteraadsverkiezingen verschillend is van de geschillenberechting op vordering tot nietigverklaring; dat bij die geschillenberechting met volle rechtsmacht een bijzondere procedure wordt gevolgd die zich onder meer kenmerkt door het ontbreken van een verwerende partij en door het feit dat tussenkomst is uitgesloten, wat wordt getemperd door de omstandigheid dat iedere belanghebbende een memorie van antwoord kan indienen; dat in dat kader onder belanghebbende eenieder moet worden verstaan die uit hoofde van zijn hoedanigheid een rechtstreeks belang

heeft bij de uitslag van de verkiezing, zoals diegenen die bij de bestendige deputatie een bezwaarschrift indienen, de ondertekenaars van een akte van voordracht, de verkozenen of hun plaatsvervangers;

Overwegende dat reeds is gewezen dat de gemeente als zodanig er geen belang bij heeft een rechtsvordering in te stellen voor of tegen de geldigverklaring van een gemeenteraadsverkiezing en dat het niet aan de organen van de gemeente als zodanig staat om in dat verband een standpunt in te nemen; dat die stelling des te aannemelijker is daar het, gelet op de ter zake voorgeschreven termijnen, de op grond van de vorige verkiezing samengestelde organen zijn die in voorkomend geval moeten beslissen een memorie van antwoord in te dienen; dat de argumenten aangevoerd door de gemeente Oudergem niet relevant zijn in het kader van de specifieke aard van zulke geschillen;

Overwegende dat eveneens gewezen is dat de leden van de stem- en stemopnemingsbureaus niet behoren tot die personen die er belang bij hebben een memorie van antwoord in te dienen; dat de Minister van Binnenlandse Zaken zich, als hij een functioneel belang aanvoert, een rol toebedeelt die vergelijkbaar is met die van de regeringscommissaris, die bij de wet van 23 december 1946 houdende instelling van een Raad van State gerechtigd is de wettigheid van bestuurshandelingen te verdedigen naar aanleiding van ieder beroep ingesteld vóór dit rechtscollege; dat de bepaling die daarin voorzag, opgeheven is bij de wet van 24 maart 1994; dat er geen aanleiding bestaat op grond waarvan in het kader van geschillen inzake verkiezingen een door de wetgever afgeschafte rechtsfiguur indirect kan worden hersteld;

Overwegende dat uit het voorgaande voortvloeit dat de memories ingediend door de gemeente

Oudergem en door de Minister van Binnenlandse Zaken niet ontvankelijk zijn, daar ze uitgaan van personen die niet doen blijken van het vereiste specifieke belang;

Overwegende dat de verzoekers een eerste middel ontlene aan schending van de wet van 29 juli 1991 betreffende de uitdrukkelijke motivering van de bestuurshandelingen; dat ze uiteenzetten dat de motivering van de beslissing van het Rechtscollege zowel in feite als in rechte faalt en de punten opsommen in welk opzicht de motivering naar hun oordeel faalt op de grond dat ze niet ingaat op de argumenten in het bezwaarschrift;

Overwegende dat, zoals artikel 1 van de voornoemde wet bepaalt, de bestuurshandeling die uitdrukkelijk met redenen omkleed moet zijn, de "eenzijdige rechtshandeling met individuele strekking is die uitgaat van een bestuur en die beoogt rechtsgevolgen te hebben voor één of meer bestuurden of voor een ander bestuur"; dat in het kader van gemeenteraadsverkiezingen het Rechtscollege niet optreedt als een bestuur, doch als een administratief rechtscollege; dat de wet betreffende de uitdrukkelijke motivering van de bestuurshandelingen niet van toepassing is op zijn beslissingen; dat kennelijk de Raad van State, wanneer hij uitspraak doet over geschillen inzake verkiezingen, volle rechtsmacht heeft en als rechter in hoger beroep beslist; dat in deze context een middel dat ontleend wordt aan onregelmatigheden die kleven aan de beslissing van het rechtscollege in eerste aanleg en die geen betrekking hebben op de uitslag van de verkiezing, niet-ontvankelijk is;

Overwegende dat het tweede middel ontleend wordt aan schending van artikel 25, b, van het Internationaal Verdrag van New York inzake burgerrechten

en politieke rechten, alsmede van artikel 3 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden; dat de verzoekers uiteenzetten dat die bepalingen primeren op de interne rechtsregels en het Rechtscollege verplichtten te onderzoeken of het betwiste systeem van geautomatiseerde stemming "betrouwbare verkiezingen (in de zin van de beschikking die de rechtbank van eerste aanleg te Brussel op 15 september 2000 in kort geding had gewezen) mogelijk hadden gemaakt, krachtens gelijkwaardig kiesrecht en bij geheime stemming, waardoor het vrijelijk tot uitdrukking brengen van de wil van de kiezers wordt verzekerd"; dat zij op basis van "het deskundigenverslag dat onmiddellijk na de verkiezing is meegedeeld, en op basis van de benoeming en de werking zelf van het college van deskundigen", beweren dat "geen enkele van de verplichtingen opgelegd door die internationale overeenkomsten in acht is genomen"; dat zij kritiek leveren op het deskundigenverslag en daarbij inzonderheid opmerken dat er volgens hen tegenstrijdigheden bestaan tussen de tekst van het verslag en de conclusies; dat zulks volgens hen het geval is met de betrouwbaarheid en de gedegenheid van het systeem van geautomatiseerde stemming, de mogelijkheden van controle en hertellen, het "credo" van de informaticadeskundigen, dat een menselijke fout en de plicht tot voorzichtigheid evenwel niet uitsluit; dat de verzoekers oordelen dat een blind vertrouwen in de informatica een petitio principii is, dat ertoe leidt dat ten enenmale vertrouwd moet worden op de deskundigen; dat volgens hen een deskundige niet "uit de aard der zaak" een vertrouwenspersoon is en dat indien "hij enige beslissingsbevoegdheid krijgt in verkiezingszaken, de rol van de burger en van diegenen die ermee belast worden het kiesproces te ondersteunen opdat dit proces betrouwbaar en geheim zou zijn, erdoor uitgehouden wordt"; dat de klemtoon gelegd wordt op het feit dat het college van

deskundigen de burgers niet vertegenwoordigt; dat volgens de verzoekers dat college niet uitsluitend uit informatici zou mogen zijn samengesteld en niet alleen van privé-bedrijven afhankelijk zou mogen zijn, zoals in dezen evenwel het geval is; dat ze de deskundigen en de voorstanders van geautomatiseerde stemming verwijten "dat ze de nadruk leggen op de noodzaak om het vertrouwen van de kiezer aan te zwengelen, veeleer dan op de noodzaak om hem een systeem ter beschikking te stellen dat deze zelf kan controleren, de gewone sterveling, van wie alleen gevraagd wordt dat hij kan lezen en schrijven"; dat ze betogen dat de uitgevoerde controles niet representatief waren, dat de deskundigen hun taak met vertraging hebben aangevat en dat de overige personen die in dezen gehandeld hebben, geen doeltreffende controle hebben kunnen uitvoeren omdat ze niet door deskundigen waren bijgestaan; dat ze eraan toevoegen dat "professionele controle niet kan worden gelijkgesteld met de democratische controle, die bij deze wijze van stemmen volledig ontbreekt" en concluderen dat "de ontstentenis van transparantie, van effectieve controle en de omstandigheid dat het kiesproces overgelaten wordt aan deskundigen, die algemeen beschouwd niet onafhankelijk zijn, op zich ertoe kunnen leiden dat die gemeenteraadsverkiezing ongeldig wordt verklaard";

Overwegende dat artikel 25, b, van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, gedaan te New York op 19 december 1966 en goedgekeurd bij de wet van 15 mei 1981, het volgende bepaalt :

" Elke burger heeft het recht en dient in de gelegenheid te worden gesteld, zonder dat het onderscheid bedoeld in artikel 2 wordt gemaakt en zonder onredelijke beperkingen :

(...)

- b) te stemmen en gekozen te worden door middel van betrouwbare periodieke verkiezingen die gehouden worden krachtens algemeen en gelijkwaardig kiesrecht en bij geheime stemming, waardoor het vrijelijk tot uitdrukking brengen van de wil van de kiezers wordt verzekerd;

(...)"

dat artikel 3 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden bepaalt :

" De Hoge Verdragsluitende Partijen verbinden zich om met redelijke tussenpozen vrije, geheime verkiezingen te houden onder voorwaarden welke de vrije meningsuiting van het volk bij het kiezen van de wetgevende macht waarborgen";

Overwegende dat artikel 74bis van de gemeentekieswet bepaalt : "De verkiezingen kunnen (...) alleen ongeldig worden verklaard op grond van onregelmatigheden die de zetelverdeling tussen de onderscheiden lijsten kunnen beïnvloeden"; dat in het onderhavige geval de verzoekers op algemene en abstracte wijze het systeem van geautomatiseerde stemming georganiseerd bij de wet van 11 april 1994 en de latere wijzigingen ervan bekritisieren, doch geen precieze en concrete gegevens of aanwijzingen verstrekken waaruit zou blijken dat aan de gemeenteraadsverkiezing van 8 oktober 2000 te Oudergem onregelmatigheden zouden kleven die de verdeling van de zetels onder de lijsten kunnen beïnvloeden; dat ze niet aanvoeren dat het voornoemde artikel 74bis op zich strijdig zou zijn met de internationale rechtsregels die naar hun zeggen primeren; dat hun kritiek op het systeem georganiseerd bij de wet van 11 april 1994 een aangelegenheid van het parlement is; dat dit middel niet-ontvankelijk is in het licht van het genoemde artikel 74bis en om de redenen opgegeven in het kader van het onderzoek van het derde middel;

Overwegende voor het overige dat om de redenen opgegeven in arrest nr. 92.957 van 2 februari

2001, Gemeenteraadsverkiezing te Brussel, de geautomatiseerde stemming in overeenstemming is met artikel 25, b, van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, dat geen enkel specifiek systeem van stemmen verbiedt; dat het middel niet kan worden aangenomen in zoverre het ontleend is aan schending van die bepaling; dat het eveneens dient te worden afgewezen in zoverre het ontleend is aan schending van artikel 3 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden; dat die bepaling immers alleen van toepassing is op de verkiezingen die verband houden met het kiezen van de wetgevende macht;

Overwegende dat de verzoekers een derde middel ontlene aan schending van artikel 13 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden; dat ze de beslissing van het Rechtscollege waarbij hun bezwaarschrift wordt afgewezen, laken in zoverre die beslissing "steunt op de omstandigheid dat opdat de verkiezing op dienstige wijze kan worden betwist en de ongeldigverklaring ervan kan worden gevorderd, men feitelijke onregelmatigheden moet kunnen vinden, die bovendien de verdeling van de zetels beïnvloeden"; dat dat vereiste volgens de verzoekers "erop neer komt dat iedere daadwerkelijke rechtshulp onmogelijk wordt in het kader van het stemrecht, dat een basisrecht is"; dat ze hun kritiek als volgt nader omschrijven :

" Indien de verzoekers, wanneer ze zich baseren op constataties van onder meer de deskundigen en het gemis van transparantie aantonen, bijvoorbeeld op de grond van het niet ter kennis brengen van de volledige verkiezingsprogrammatuur, betogen dat aan het kiesproces zelf onregelmatigheden kleven, doch hen tegengeworpen wordt dat de wet in acht is genomen en dat ze alleen het recht hebben om feitelijke onregelmatigheden aan te tonen zonder dat ze het proces of de ontwikkeling ervan ter discussie kunnen stellen, komt zulks erop neer dat hen, en bijgevolg

iedere burger, daadwerkelijke rechtshulp wordt onthouden.

Indien de kiezer geen controle kan uitoefenen en dus niet de garantie heeft dat zijn stemgedrag correct wordt verwerkt, indien voornamelijk privé-bedrijven en technici van het Ministerie van Binnenlandse Zaken, of de Minister van Binnenlandse Zaken in eigen persoon, zonder werkelijke en doelmatige controle alle sleutels van het kiesproces in handen hebben en weigeren anderen toegang ertoe te verlenen, kan niet worden aanvaard dat de verzoekers gevraagd wordt onregelmatigheden aan te tonen die ze uit de aard der zaak niet kunnen bewijzen.

De fundamentele onregelmatigheid ligt in het kiesproces zelf van de geautomatiseerde stemming, zoals dat is opgelegd door het Ministerie van Binnenlandse Zaken";

Overwegende dat het middel ontleend wordt aan onregelmatigheden die zouden inwerken op de beslissing van het Rechtscollege en dat het niet is opgeworpen vóór de rechtbank in eerste aanleg; dat het derhalve niet-ontvankelijk is; dat bovendien de kritiek van de verzoekers inzake de motivering van de beslissing van het Rechtscollege geen afbreuk doet aan het feit dat artikel 74bis van de gemeentekieswet in overeenstemming is met de internationale rechtsregel genoemd in het middel; dat overigens niet op dienstige wijze afbreuk daaraan kan worden gedaan daar de belanghebbenden over daadwerkelijke rechtshulp in twee trappen van aanleg beschikken, dat de verzoekers de rechtsmiddelen in de beide trappen van aanleg hebben aangewend en dat ze niet aantonen dat ze niet de voorwaarden vervullen die zijn opgesomd in de door hen aangehaalde handleiding bij de verkiezingen; dat ten slotte uit het onderzoek van het tweede middel blijkt dat noch artikel 25, b, van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, noch artikel 3 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden geschonden zijn;

Overwegende dat een vierde middel ontleend wordt aan schending van artikel 10 van de Grondwet en van artikel 14 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden; dat de verzoekers uiteenzetten dat "het systeem van geautomatiseerde stemming, zoals het is toegepast tijdens de laatste verkiezingen, een test vormt"; dat het in dat stadium "niet betrouwbaar is en het zijn gedegenheid nog niet heeft aangetoond" en dat het "opgelegd wordt aan bepaalde kiezers, doch niet aan andere"; dat ze betogen dat de kiezers in het kader van eenzelfde verkiezing in verschillende situaties terechtkomen, naargelang van de gemeente waar ze stemmen; dat volgens hen "geen enkel subjectief (allicht wordt bedoeld : objectief) criterium kan rechtvaardigen waarom een zodanige discriminatie wordt toegepast";

Overwegende dat het middel niet is opgeworpen vóór het Rechtscollege en bijgevolg niet ontvankelijk is;

Overwegende dat de subsidiaire vordering van de verzoekers niet kan worden ingewilligd; dat ze tot staving van hun verzoek om een nieuwe verificatie van de stembiljetten in aanwezigheid van getuigen immers geen enkel concreet gegeven aanvoeren waardoor vergissingen, manipulaties of enig feit dat de verdeling van de zetels onder de lijsten kan wijzigen, worden aangetoond of plausibel worden,

B E S L U I T :

Enig artikel.

Het beroep wordt verworpen. De beslissing d.d. 28 november 2000 van het Rechtscollege van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt bevestigd. De

gemeenteraadsverkiezing van 8 oktober 2000 te Oudergem
wordt geldig verklaard.

Aldus uitgesproken te Brussel, in openbare
terechtzing, op zestien februari tweeduizend en één
door :

de Hr.	GEUS,	kamervoorzitter,
Mevr.	DAURMONT,	staatsraad,
Mevr.	GEHLEN,	staatsraad,
de Hr.	SCOHY,	griffier.

De Griffier,

De Voorzitter,

G. SCOHY.

J.-Cl. GEUS.

VERTALING OVEREENKOMSTIG ARTIKEL 63,
EERSTE LID, VAN DE WETTEN OP DE RAAD VAN STATE,
GECOÖRDINEERD OP 12 JANUARI 1973.